

CİLT 2, SAYI 9, EYLÜL 1974

Türk
sanayicileri
ve
iş adamları
derneği

görüş

GÖRÜŞ (AYLIK YAYIN) EYLÜL 1974

Türk Sanayicileri ve İş Adamları Derneği

Sahibi ve Sorumlu Neşriyat Müdürü:

**Türk Sanayicileri ve İş Adamları Derneği
Yönetim Kurulu Başkanı Feyyaz Berker**

Yazı İşleri Müdürü : T. Güngör Uras

**Adres: Cumhuriyet Cad. Dörtler Ap. 18/2.
Elmadağ - İstanbul.**

Telefon: 46 24 12

**Görüş'teki yazılar KAYNAK GÖSTERİLEREK
kısmen veya tamamen yayınlanabilir.**

Basıldığı Yer: Nurtan Matbaası - İstanbul

Bu Sayıda

Görüş'ün bu sayısında iç ve dış ekonomik gelişmeleri kapsıyan değişik yazılar yer almaktadır.

- Bankalar (Para Nereden Geliyor-Nereye Gidiyor?)
- Türkiye'de Tüketim Harcamaları
- Yurt Dışındaki İşçilerimiz Türkiye'de Tasarruflarını Nasıl Kullanıyorlar?
- Yeni Yatırımlar İçin Hangi Ülke Daha Cazip?
- Dünya Ekonomisi Nereye Gidiyor?
- Mevsimlik Dalgalanma Eğilimleri ile Gerçekleşme Rakkamları Arasındaki Sapmalar
- Nasıl Bir Ekonomi Politikası?
- Dünya Fiyatları ve Türkiye Toptan Eşya Fiyat Endeksleri.

Görüş'ün bu sayısında kısa açıklamalar içinde ele alınan konuları teşkil ediyor.

Türk Sanayicileri ve İş Adamları Derneği'nde yürütülen çalışma ve araştırmaların geniş çevreye duyurulması amacıyla Görüş'te konular imkân ölçüsünde özetlenerek verilmektedir. Bu konularda daha geniş bilgi almak isteyenlerin Derneğin kaynaklarından ve çalışmalarından yararlanmaları mümkündür.

Bankalar

— Para Nereden Geliyor

— Nereye Gidiyor

1974 Yılıının ilk yarısında özel kesimde büyük bir kredi sıkıntısı ortaya çıkınca bütün ümitler Merkez Bankasına bağlanmıştır. Merkez Bankası kredileri artınca kredi sorununun ortadan kalkacağına ilişkin yaygın bir inanç vardır. Acaba Merkez Bankası kredilerinin toplam banka kaynakları içindeki payı nedir? Bankaların kaynaklarının yapısı nasıldır? Bankalar topladıkları paraların tamamını kredi olarak kullanmadıklarına göre, acaba başka hangi konularda harcama yapmaktadırlar?

Bütün bu soruları cevaplamak için (Tablo 1) de 21 Ticaret Bankasının son üç yılda başlıca kaynakları ve bu kaynakların başlıca kullanımları sıralanmıştır.

Tablonun incelenmesinde görüleceği gibi bankaların tüm kaynaklarının % 85'i mevduata dayanmaktadır. Merkez Bankası kredilerinin bankaların tüm kaynakları içindeki payı % 3 ilâ % 4 iken, 1973 yılında birden başlayan ve yıl sonunda gene birden duraklıyan «orta vadeli

kredi» uygulamasına dayalı olarak % 7.6 ya çıkmıştır. Bankaların ödenmiş sermaye ve ihtiyatlarının tüm kaynakları içindeki payı ise pek küçüktür. Görülmektedir ki bankaların kredileme olanaklarının artması büyük ölçüde mevduat kaynağının gelişmesine bağlıdır.

Bankalar tüm kaynaklarının % 20 ye yakın kısmını Mevduat Kanuni Karşılığı olarak Merkez Bankasına yatırma durumundadırlar. Kaynaklarının % 55 dolayındaki kısmını da kredi olarak kullanmaktadırlar. Banka kaynaklarının % 10 dolayındaki kısmı ise kasalarda ve Merkez Bankasında muhafaza edilmektedir. İştiraklerin payının % 3 ü geçmediği görülmektedir.

YABLO : 1
21 Ticaret Bankasının Başlıca Kaynakları ve Bu Kaynakların Başlıca Kullanımları

	Milyon TL			Yüzdde Dağılım		
	1971	1972	1973	1971	1972	1973
Başlıca Kaynaklar	33.876	46.887	59.690	100,0	100,0	100,0
Ödenmiş Sermaye	616	702	918	1,8	1,4	1,6
İhtiyat ve Karşılıklar	1.048	1.242	1.572	3,0	2,6	2,6
Merkez Bankası Reeskontu	1.267	1.335	4.474	3,7	2,8	7,6
Mevduat	28.452	40.390	48.361	84,0	86,1	81,0
Resmi	987	1.337	1.636	2,9	2,8	3,2
Ticari	6.271	8.963	11.766	18,5	19,1	19,8
Bankalar	1.692	5.060	2.252	5,6	10,8	3,8
Tasarruf	19.302	23.010	32.397	56,9	53,4	54,2
Kâr	256	433	498	0,7	0,9	0,8
Diğer Hesaplar	2.239	3.487	3.267	6,6	7,4	6,4
Başlıca Tehalâler	33.076	48.887	59.690	100,0	100,0	100,0
Kasa	1.827	2.671	3.317	5,4	5,7	5,6
Merkez Bankasında Tevdiat	2.664	3.390	2.786	7,8	7,3	4,7
Kanuni Karşılıklar	4.865	7.894	10.955	14,5	16,9	18,4
Bankalarda Tevdiat	710	923	1.336	2,1	1,9	2,3
Tahviller ve Hisse Senetleri	1.989	2.434	2.015	5,8	5,1	3,4
Krediler	16.164	25.284	33.366	53,8	53,9	55,9
Senetler Cüzdanı	2.828	4.216	3.379	8,4	8,9	5,6
Avanslar	1.397	2.178	3.081	4,2	4,7	5,2
Borçlu Carl Hesaplar	13.847	18.750	26.756	40,8	39,9	44,9
Özel Krediler	92	120	150	0,2	0,4	0,2
İştirakler	965	1.168	1.720	2,9	2,5	2,8
Sabit Kıymetler	1.056	1.298	1.584	3,2	2,8	2,6
Diğer	1.616	1.845	2.611	4,7	3,9	4,3

Kaynak: Y. Bankalar Birliği Yayınlarından Derlenen Bilgilerle Düzenlenmiştir.

Açıklama: Türkiye'de, hususi kanunlarla kurulmuş 11 banka, 5 yabancı banka, 3 mahallî banka ve 21 ticaret bankası olmak üzere toplam 40 banka faaliyet göstermektedir. Merkez Bankası, Devlet Yatırım Bankası, Türkiye Sınal Kalkınma Bankası ile Sınal Yatırım ve Kredi Bankası amaç ve faaliyet konuları açısından ayrı bir grup meydana getirmektedir.

Tüketim Harcamaları

Acaba Türkiye'de fertler ellerine geçen parayı nasıl harcamakta? Tüketim harcamalarının dağılımı nasıldır? Bu konuda yapılmış çalışmalar pek azdır. Önceki yıllarda Devlet İstatistik Enstitüsünün belli illerde örnekleme yoluyla yaptığı tesbitler ve Devlet Planlama Teşkilâtının çalışmaları dışında tüketim harcamalarında sosyo-ekonomik gelişme ve değişmelere paralel olarak ortaya çıkan kaymaları takip imkânını verecek bilgiler mevcut değildir.

(Tablo 2, 3 ve 4) de Türkiye'deki tüketim harcamaları hakkında toplu bilgi verebilecek nisbetler gösterilmiştir.

(Tablo 3) de Üç değişik ilde genel tüketim harcamaları dağılımına ait rakkamlar vardır. İllere göre tüketim harcamalarındaki kayma bu tablodan açıklıkla anlaşılabilir.

Diğer iki tablo Devlet Plânlama Teşkilâtının Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Plânı için tesbitlerini ortaya koymaktadır.

TABLO 2
Üçüncü Plan Döneminde Özel Tüketim
Harcamaları (% Olarak)

Tarımsal Ürünler	24.2
Yakacak Maddeleri	0.4
İşlenmiş Gıda Mad. İçki, Tütün	19.5
Dokuma ve Giyim	11.0
Diğer Sınai Maddeler	12.6
Elektrik	0.8
Hizmetler	31.5

Kaynak: DPT. ÜBYKP (Tablo 103)

TABLO 3

Tüketim Harcamalarının Harcamaya Gruplarına Göre Oransal Değişimi (% olarak)

Tüketim Harcamaları	Ordu	Erzurum	İstanbul
Toplam	100,00	100,00	100,00
Gıda	37,47	43,00	38,31
Konut	13,13	14,71	19,66
Ev Eşyaları	10,35	6,70	6,22
Giyim Eşyaları	19,51	13,28	12,45
Erkek	6,33	3,64	3,37
Kadın	7,21	5,20	6,16
Çocuk	3,61	2,57	1,65
İsmarlama	2,36	1,88	1,27
Sağlık ve Kişisel Harcamalar	4,11	2,93	4,60
Ulaşırma	3,24	2,44	5,30
Kültür ve Eğlence	4,04	5,97	4,08
Diğer	8,15	10,96	9,38

Kaynak: DİE İller İtibarıyla Tüketim Harcamaları Anketleri.

TABLO 4

Başlıca Tüketim Mali Gruplarının 1972 Yılında (Hizmetler Hariç) Toplam Tüketim İçindeki Yüzde Dağılımı

Tarım Dayalı Mallar	31,2
Et	4,9
Süt	4,3
Yumurta	0,7
Gıda Sanayi	17,6
İçki	1,1
Tütün	2,6
Dayanıklı Tüketim Malları	13,1
Dokuma ve Giyim Eşyası San.	10,3
Kâğıt	0,003
Kımya	2,0
Basım	0,8
Beğenli Malları Tüketimi	0,2
Cam ve Eşyası	0,1
Porselen Sofra ve Şüş Eşyası	0,1
Dayanıklı Tüketim Malları	3,3
Mobilya	0,6
Madenî Eşya	0,8
Elektrikli ve Elektriksiz Makina	
Cihaz ve Aletler	1,1
Binek Otomobilleri	0,9
Enerji Tüketimi	1,4
Kömür	0,2
Petrol Ürünleri	1,2
TOPLAM	100,0

Kaynak: DPT, ÜBYKP (Tablo 19)

Yurt Dışındaki İşçilerimiz Türkiye'de Tasarruflarını Nasıl Kullanıyorlar?

Yurt dışından dönen işçilerin sosyo-ekonomik eğilimlerinin tesbiti amacıyla Devlet Planlama Teşkilâtınca yürütülen bir araştırmanın sonuçları geçtiğimiz aylar içinde yayınlanmıştır. Sekiz ilde örnekleme metoduyla yürütülen araştırmanın değişik bulguları ilginçtir. Görüş'ün bu sayısında, yurt dışındaki işçilerimizin Türkiyede yaptıkları harcamaların dağılımına ait tablolar verilmektedir. (Tablo 5).

Toplam harcamalar içinde gayrimenkul yatırımları ile tarımsal işletme yatırımlarının önemli yer tutması dikkati çekmektedir.

Yurt dışındaki işçilerimizin Türkiyedeki harcamalarından bankaların genellikle pek az pay aldıkları görülmektedir. İlginç bir nokta, kadın işçilerimizin konut harcamaları yanında bankalarda tasarruf hesabı açma konusunda genel dağılım oranından **pek farklı bir davranış göstermeleridir**. Kadın işçilerimiz tasarruflarının yaklaşık olarak % 17 sini bankalarda değerlendirmektedirler.

Tablo 5
Yurt Dışındaki İşçilerimizin Türkiye'de yaptıkları Harcamaların
Dağılımı (%)

	Toplam	Kırsal Alan	Kadınlar
	Harcamalar	Erkekler	(Genel)
	Erkek-Kadın		
Tarımsal İşletme	10.68	25.42	...
Tarım Dışı İşletme ve Ulaşım Araçları	32.50	34.56	...
Konut	24.32	14.86	60.25
Arsa	3.53	3.51	4.48
Ev Eşyası	0.74	0.11	...
Giyim	0.16	0.11	1.92
Düğün, sünnet, nişan	3.69	2.24	...
Tedavi	1.40	0.47	...
Beslenme ve Bilinemeyen Tüketim Malları	1.29	0.76	4.16
Diğer Dayanıklı Tüketim Malları	0.20	1.27	...
Turistik Gezi	0.11
Borç Ödeme	1.04	0.57	0.96
Borç Verme	1.18	0.05	7.69
Nakit	0.02	0.68	...
Banka	5.96	...	17.30
Bilinmeyen	13.11	15.31	3.20
Toplam	100.00	100.00	100.00

Yeni Yatırımlar İçin Hangi Ülke Daha Cazip?

Değişik ülkelerin yeni yatırımlar açısından ne derecede cazip olduğunu devamlı olarak izleyen ve müteşebbislere karşılaştırmalı olarak bildiren bir Araştırma Grubunun çalışmaları son zamanlarda büyük ilgi görmektedir.

ABD'ndeki bu Araştırma Grubu 43 ülkenin 15 temel göstergesini üçer aylık dönemler itibariyle değerlendirerek ilgilenenlere devamlı olarak bildirmektedir.

Business Environment Risk Index (BERI Index) - «İş Çevreleri İçin Risk Endeksi» diye adlandırılan bu çalışmada her ülkedeki 15 temel gösterge (0) ilâ (4) arasında puan üzerinden değerlendirilmektedir. Bu değerlendirmede (0) en

kötü koşulları, (2) kabule şayan müsait koşulları, (3) ortanın üzerinde müsait koşulları, (4) ise en mükemmel koşulları ifade etmektedir. Temel göstergeler bu puanlarla ilgili olarak tesbit edilen ağırlıklarla değerlendirilmektedir. Her temel gösterge için azami 4 puan verilmektedir. Örneğin politik istikrar için 4 üzerinden (1.7) puan verilmiş ve politik istikrarın ağırlığı (2.5) ise, genel değerlendirmeye politik istikrar puanı (4.2) olarak girmekte ve böylece her ülke için (100) üzerinden genel puan verilmektedir.

(Tablo 6) da 8 ülke için 1974 yılının ikinci üç aylık döneminde hazırlanan BERI endeksi verilmektedir. Endekste en müsait koşullara İsviçre'nin sahip olduğu, sıralamada daha sonra Avustralya ve İngiltere'nin geldiği görülmektedir.

Bu bilgiler için araştırma grubunun talep ettiği yıllık abone ücreti yılda 200 ABD Dolarıdır. Konuyla ilgili olarak (International Management) dergisinin 1974 yılı Ağustos ayı sayısında yayınlanan bir makalede konu mizahi açıdan ele alınmakta ve «Müteşebbislerin İsviçre'nin Pakistan'dan daha cazip olduğunu öğrenmek için acaba yılda 200 ABD Doları ödemeleri mi gerekir?» sorusu ortaya atılmaktadır. Fakat yazının sonunda özellikle gelişmekte olan ülkelerde değişen koşulların, aynı değer ölçüleriyle ve tarafsız yorumcular tarafından tayininin önemi üzerinde durulmakta, BERI endeksinin gittikçe daha geniş ilgi gördüğüne işaret olunmaktadır.

TABLO 6
İş Çevreleri İçin Risk Endeksi
(BERI İndeksi)

	Ağırlıklar	İsviçre	Avusturya	İngiltere	İtalya	Arjantin	Libya	ŞİL	Pakistan
		rapya	rapya	rapya	rapya	rapya	rapya	rapya	rapya
Politik İstihdam	2 1/2	3,9	3,4	2,7	2,1	1,4	1,4	1,8	1,5
Yabancı Sermaye ve Yabancı Sermayenin Kar Transferine Karşı Tutumu	1 1/2	2,5	2,4	3,1	2,6	1,4	0,7	1,9	1,8
Devletleştirme İhtimali	1 1/2	3,9	3,1	2,8	2,9	1,8	0,7	1,9	1,6
Enflasyon	1 1/2	2,8	3,1	2,1	2,3	1,2	2,2	0,7	1,3
Ödemeler Dengesi	1 1/2	3,1	3,4	2,1	2,2	1,4	3,2	0,7	0,8
Bürokratik Güçlükler	1	3,0	3,0	2,8	2,1	1,6	0,8	1,5	1,0
Ekonomik Gelişme	2 1/2	2,8	3,2	1,1	2,1	1,8	2,7	1,0	1,1
Millî Paranın Konvertibilitesi	2 1/2	3,9	3,4	2,7	2,3	1,1	2,0	0,6	1,1
Taahhütlere Bağlılık	1 1/2	3,8	3,2	3,3	2,3	1,9	1,2	1,7	1,3
İşçi Ücretleri ve Produktivite	2	3,0	2,7	2,1	2,2	1,9	1,4	1,6	1,2
Mesleki Hizmetler ve Yen Meslekler Sağlama Olanğı	1	3,3	3,3	3,4	2,6	2,1	1,4	1,8	1,2
Haberleşme ve Ulaşım Olanğı	1	3,7	3,2	3,4	2,6	2,1	1,2	1,7	1,0
Mahallî Servis ve İdare Gücü ve Yerli Ortak	1	3,2	3,3	3,2	2,5	2,1	1,0	1,5	1,4
Kısa Vadeli Kredi	2	3,4	3,2	2,8	2,5	1,7	1,2	1,2	1,3
Uzun Vadeli Kredi	2	3,1	3,1	2,8	2,3	1,6	1,2	1,2	0,8
BERI Puanlaması	(Tüm Puan)	82,8	78,9	68,3	58,7	41,0	39,8	33,7	30,7

Dünya'da Faiz Oranları

Dünya ülkelerinde enflasyon ve enflasyonla mücadele için uygulanan para politikasının etkisinde faiz oranları şimdiye kadar alışılmamış oranlara yükselmiştir.

Önemli olan bu yükselmenin bir noktada duraklama eğilimi göstermemesidir.

Dünya'da para fiyatının pahalılaşması ülkemizi, dolaylı olarak ithalât yoluyla maliyet artırıcı yönde etkileyecektir.

(17.8.1974 Tarihi İtibariyle)

	Kredi (Prime lending)	Mevduat (3 ay vadeli)	Devlet Tahvili	Özel S. Tahvili
ABD	12.00	11.87	7.28	8.97
Kanada	12.00
İngiltere	13.00	12.91	13.66	16.61
Belçika	13.50	12.75
Fransa	14.45	12.75	10.29	11.88
Almanya	13.00	9.75	10.99	11.00
İtalya	19.75	4.75	9.10	9.28
Hollanda	12.00	11.87	10.44	11.02
İsviçre	8.50	6.00	7.43	7.93
Japonya	11.25	5.25	8.14	8.64

Kaynak : Economist, Financial Times, Herald Tribune

Dünya Ekonomisi Nereye Gidiyor?

1974 Yılıının ilk yarısında sanayileşmiş ülkelerde bir duraklama belirmiştir. İtalya, İspanya, Avusturya dışında sınai üretimdeki gelişme cazip olmayan ölçülerdedir. İngiltere'de ise sınai üretimdeki gerileme dikkati çekmektedir.

Fiyat artışları bütün sanayileşmiş ülkeler için önemli bir sorundur. İstihdam koşulları ise ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir. Batı Almanya, Fransa, Hollanda, Belçika ve Avusturya'da işsizlik oranı artarken diğer ülkelerde bu konu bir sorun teşkil etmemektedir. En önemli gelişmeler ödemeler dengesinde izlenmektedir. Bütün sanayileşmiş ülkelerin önemli dış ticaret sorunları olduğu ve bunun sürüp gideceği anlaşılmaktadır. (Tablo 7)

TABLO 7
BAŞLICA ÜLKELERİN İKTİSADİ GÖSTERGELERİ

	Sanayi	Perakende	Sanayiye-	İşsiz	İthalât/İhracat (Bu yıl ve geçen yılın aynı ayı)
	Öretimi	Fiyatlar	ki Ücretler	Sayısı	
Son 12 Aylık Dönemde Yüzde Değişmeler					
Batı: Almanya	2 (III)	7.0 (IV)	11 (II)	+ 15 (IV)	140/115 (II)
Fransa	5 (III)	13.0 (IV)	17 (IV)	+ 15 (IV)	86/ 96 (III)
İngiltere	6 (III)	15.0 (IV)	15 (V)	- 11 (IV)	65/ 87 (II)
İtalya	14 (III)	16.0 (IV)	21 (I)	- 20 (III)	64/ 75 (II)
Hollanda	8 (III)	9.0 (IV)	15 (III)	+ 10 (IV)	102/109 (I)
Belçika	9 (II)	10.5 (IV)	17 (III)	+ 4 (IV)	93/ 96 (II)
İrlanda	9 (I)	13.5 (IV)	20 (II)	- 4 (IV)	70/ 73 (II)
Danimarka	6 (I)	14.5 (IV)	14 (I)	- 19 (IV)	81/ 89 (III)
İsveç	6 (III)	9.5 (IV)	10 (II)	- 22 (IV)	105/117 (III)
Norveç	4 (IV)	9.0 (IV)	11 (I)	- 30 (III)	77/ 71 (II)
Finlandiya	1 (III)	17.5 (IV)	20 (II)	- 21 (II)	83/ 80 (III)
İsviçre	6 (I)	10.0 (V)	13 (III)		80/ 83 (IV)
Avusturya	11 (III)	9.5 (IV)	15 (IV)	+ 6 (IV)	71/ 67 (III)
İspanya	14 (II)	16.5 (IV)	20 (I)	- 17 (I)	40/ 55 (III)
ABD	1 (IV)	10.0 (IV)	6 (IV)	+ 3 (IV)	109/ 98 (III)

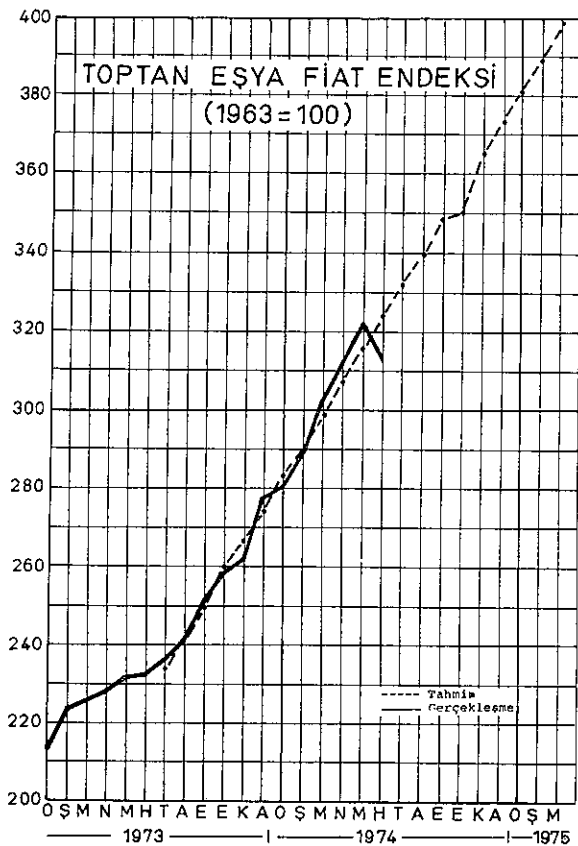
Kaynak: VISION, July, August 1974 s. 14

Açıklama: Tablodaki oranların yanındaki romen rakamları ayları göstermektedir.

Mevsimlik Dalgalanma Eğilimleri ile Gerçekleşme Rakkamları arasındaki Sapmalar

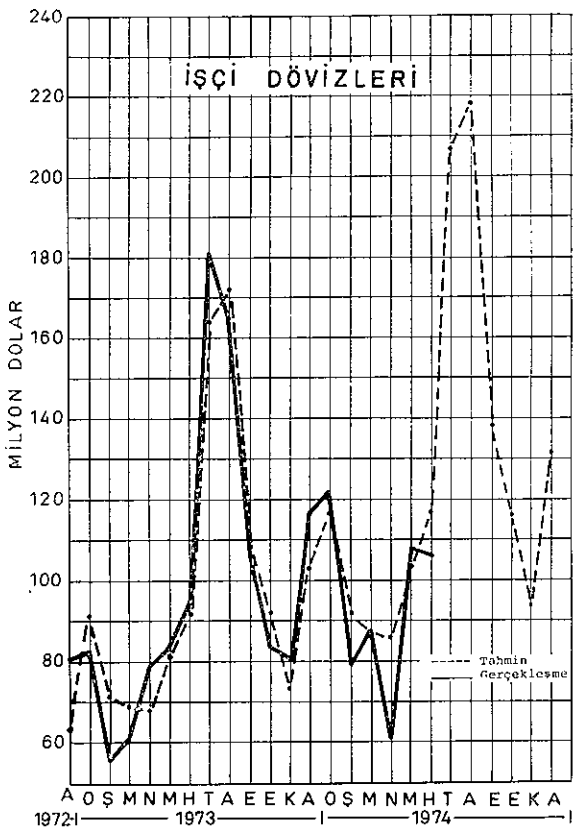
Başlıca ekonomik göstergelerde, son üç yılın aylık verilerine dayalı olarak mevsimlik eğilimlerin belirlenmesi için Türk Sanayicileri ve İş Adamları Derneğince bir kompüter çalışması başlatılmıştır. Bu çalışma mevsimlik dalgalanma eğilimleri ile gerçekleşme rakkamları arasındaki sapmaları ortaya koyduğu gibi, yılın gelecek döneminde beklenen gelişmeler hakkında da yaklaşık olarak bir fikir vermektedir.

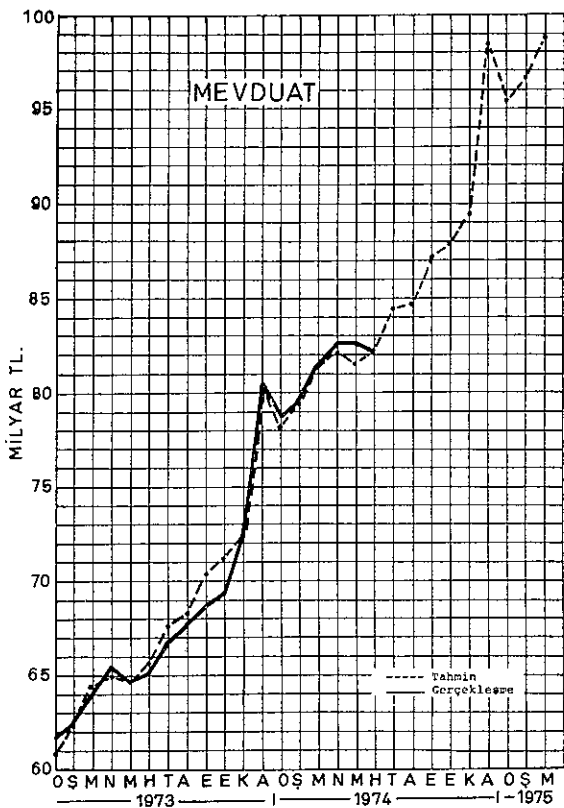
Örneğin aşağıdaki şekillerde toptan eşya fiyatları endeksinde Haziran ayında kaydedilen beklenmiyen düşme izlenebildiği gibi yıl sonunda toptan eşya fiyatlarının hangi düzeye çıkabileceği de yaklaşık olarak görülmektedir.

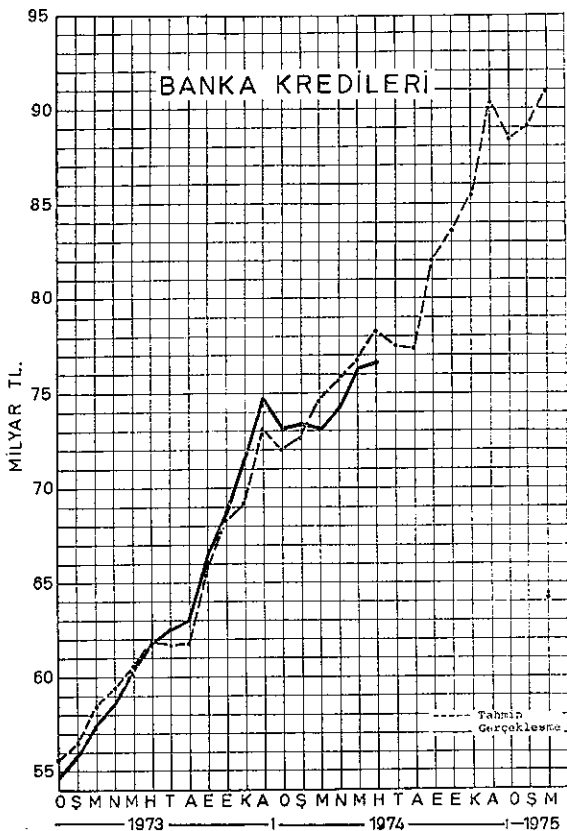

İşçi dövizlerine ait gösterge ise bu yılın ilk aylarında işçi gelirlerinde normalin altındaki gelişmeleri ortaya koymaktadır. Mevsimlik dalgalanma eğilimleri ile 1974 yılının ilk yarısındaki gerçekleşme rakkamları arasındaki başlıca sapmalar şöyledir:

1. Bankalardaki mevduat mevsimlik eğilimlerin altında seyretmektedir. Bu gerilemenin yılın ikinci yarısında devam edeceğine ilişkin göstergeler mevcuttur.
2. Banka kredileri de mevsimlik eğilimlerin altındadır.
3. Merkez Bankası kredileri mevsimlik eğilim çizgisinin üzerinde, fakat eğilime paralel bir gelişme içindedir.
4. Ocak ayında en üst sınıra yükselmiş bulunan hisse senetleri fiyat endeksi son aylarda süratli bir düşme kaydetmiştir.
5. Para arzı 1974 yılının ilk yarısında mevsimlik eğilimin altında, fakat eğilim çizgisine paralel seyretmiştir.
6. Tedavüle çıkarılan banknotlar mevsimlik eğilimlere yakındır.
7. İşçi dövizleri, genellikle olumsuz gelişme içindedir. Gene de döviz girişlerinin beklene yakın olduğu söylenebilir.
8. Toptan eşya fiyat endeksi ile geçinme endeksleri mevsimlik eğilimin üzerinde seyretmektedir.
9. Türk parasının serbest piyasadaki değeri Mart ayından bu yana 13.50 TL. karşılığı 1 ABD Doları eşitliğinde istikrar göstermektedir.

Nasıl Bir Ekonomi Politikası?

1971 yılından başlayarak her yıl biraz daha büyüyen sanayi kesiminde gelişme hızındaki artışın 1974 yılında önemli oranda duraklama ve hatta gerileme içinde olduğu anlaşılmaktadır.

Hava koşullarının iyi gitmesi nedeniyle 1974 yılında tarım sektöründe çok yüksek (% 9.6) bir gelişme beklenmektedir. Fakat tarımsal üretim mutlak rakkamlarla 1971 ve 1972 yılları dolayında gerçekleşecektir. 1971 ile 1974 yılları arasında nüfusumuzun 3 milyona yakın artış göstermesi mutlak tarımsal üretim rakkamlarında büyümeyi gerekli kılmaktadır. Devlet İstatistik Enstitüsünün derlediği ilk rakkamlar kamu kesimi ve özel kesimde sanayi üretim gelişme hızlarının geçen yıldan geri kalacağını göstermektedir.

Tüm yatırımlar hakkında ciddi göstergeler bulunmamasına rağmen kamu yatırımlarında ve özel sektör yatırımlarında önemli geri kalma lar olduğu bilinmektedir.

İnşaatlarda 1974 yılında, son yıllarda rastlanmıyan bir gerileme belirmiştir. İnşaat faaliyetinin istihdam ve girdi yönünden ekonomiyi çok yaygın biçimde etkilemesi nedeniyle bu gösterge önem taşımaktadır. İnşaat faaliyetlerindeki gerileme imalât sanayiindeki resesyon başlangıcını kronik hale getirecek nitelik ve niceliktedir. Ham madde fiyatlarındaki yükselme ile maliyetleri arttırıcı diğer etkenlere mukabil kısa ve orta vadeli kredilemedeki olumsuz gelişme ekonomide resesyonu (duraklamayı) davet edici en önemli faktördür.

Bir yanda resesyon (duraklama) tehlikesi belirirken, öte yanda enflasyon büyümesini sürdürmektedir. Enflasyonun kısmen maliyet artışları ve kısmen de talep artışlarından oluştuğu açıktır.

Maliyet artışları, ithal malları fiyatlarındaki artışlar, ücretlerdeki artışlar ve bazı destek fiyatlarının sanayi sektörü girdilerini etkilemesiyle meydana gelmiştir. Talep fazlası işçi dövizlerinin meydana getirdiği gelir artışı, işçi kesiminde ve destek fiyatlarıyla çiftçi kesiminde artan gelirler ve kamu kesimine devredilen Merkez Bankasındaki Mevduat Kanuni Karşılıkları ve diğer açık finansmandan oluşmaktadır. Bu koşullar altında önümüzdeki dönemde uygulanacak ekonomi politikasının iki hastalığı bir arada tedavi edecek güçte olması gereği orta-

ya çıkmaktadır. Bir yanda enflasyon kontrol edilirken öte yanda artan talebi karşılayacak bir mal ve hizmet arzının sağlanması, sanayide inşaat ve ticarete duraklamanın gelişmeye dönüşürülmesi gerekmektedir.

Arz ile ilgili tedbirler

Bu gruptaki tedbirler hem enflasyona karşı mal arzını artırıcı hem de beliren resesyon tehlikesini önleyici nitelikte olmak zorundadır.

1. Ekonominin ihtiyaç duyduğu kredinin sağlanması gerekmektedir. Özel Sanayi Kesiminde olsun Kamu Sanayi Kesiminde olsun fon ihtiyacı 1974 yılında şiddetle artmıştır. Çünkü:
 - a. Yatırımlar için büyük bir proje demeti mevcuttur.
 - b. Yatırımların hem makine ve teçhizat, hem de inşaat maliyetlerinde artış olmuştur.
 - c. Yeni yatırımların işletme sermayesi ihtiyacı ham madde ve diğer girdi fiyatlarındaki artıştan dolayı büyümüştür.
 - d. Talebin canlı olmasının da etkisinde, mevcut kapasiteden daha iyi yararlanmak istenilmektedir. Bu çaba ek finansman gereğini ortaya çıkarmaktadır.
 - e. Mevcut kuruluşlarda da girdi fiyatlarındaki artış nedeniyle finansman ihtiyacı büyümüştür.
2. Kapasite kullanımını artırabilmek için ithal malı veya yerli girdilerin arzını artırmak, belli ham maddelerde nisbi bir kıtlık belirmesi halinde ciddi ithalât tedbirlerini gerçekleştirmek zorunludur.

3. 1974'ün ikinci yarısında artması beklenen enflasyoncu baskıları azaltmak için fiyatında talep fazlasından dolayı artış beklenen malların süratle ithali yoluna gidilmelidir.
4. İçte şiddetle ihtiyaç duyulmasına rağmen ihraç fiyatlarının cazibesi ile dışa akan malları iç piyasaya yöneltmek için direkt kontrol araçları yerine, iç fiyatının yükselmesine imkân vermek gerekmektedir.
5. İçte ve dış ticarete geçerli olacak bir madde politikası geliştirmek, hangi mallara ne oranda öncelik verileceğini tespit etmek zorunluluğu vardır.
6. Toplam arzı etkileyen ve büyük yatırım hedefleri saptandığı için ihmal edilen alt yapı yatırımlarına gerekli ağırlık verilmezse sanayileşme hızında bir yavaşlama olması muhtemeldir.

Talep ile ilgili tedbirler

1974 yılında fertlerin eline gayri safi milli hasılanın % 10 una eşit talep fazlası yaratacak mahiyette bir kazanılmamış gelir geçecektir.

Yaklaşık olarak 44 milyar lira olan bu meblâğın (21 milyarı) işçi dövizleri girişi karşılığıdır, geriye kalanı ise tarım ürünleri fiyat destekleme uygulaması, sun'i gübre programı finansmanı, mevduat kanuni karşılıklarından kamu sektörüne intikal eden kısım, devlet memurları katsayı artışı, emekli maaş farkları ve KİT toplu sözleşmeler farkından ve benzer kalemlerden meydana gelmektedir.

Kıbrıs'da Türk Silâhlı Kuvvetlerince gerçekleştirilen barış harekâtının bütçeye ek yükler getireceği dikkate alınırsa yıl sonuna kadar 44 milyarın aşılacağı görülür.

Ekonominin içinde bulunduğu enflasyoncu şartlar karşısında bu meblâğın büyük ölçüde talep artışı halini almasına engel olmak gerekmektedir. Enflasyoncu şartlar dayanıksız, dayanıklı tüketim malı alımlarını, arsa alımlarını teşvik etmektedir. Bu eğilimin şiddetini azaltmak, çeşitli tasarruf şekillerini çekici hale getirmek için özellikle vadeli mevduat faizlerinin yükseltilmesi ve banka mevduatının artış hızında belirmiş olan gerilemenin durdurulması gerekmektedir.

Devlet tahvillerinin faizlerini cazip hale getirmekle iki fonksiyon ifa edilebilir.

Bir yanda işçi dövizleri karşılığında piyasaya intikal edecek 21 milyarın bir kısmı devlet tahvilleri yoluyla piyasadan çekilebilir ve böylece işçi dövizlerinin bir kısmı sterilize edilebilir.

Öte yanda mevduat karşılıkları kullanımına gerek kalmaz, ve açık finansmandan kaçınılmış olur.

Nihayet Kıbrıs Barış Operasyonunun finansmanın 1974 Barış tahvilleri ile, Genel Bütçenin düzenini bozmayacak şekilde sağlama olanağı da unutulmamalıdır.

Avrupa Ülkelerinde Fiyat Artışları

Dünya ülkelerinde fiyat artışları önemini sürdürmektedir. Özellikle Avrupa ülkeleri fiyat artışlarından büyük ölçüde etkilenmektedir. Geçen yılki önemli artışlar yanında bu yılın ilk yarısında fiyat artışlarının devam etmesi endişeleri artırmaktadır. Aşağıdaki tabloda başlıca Avrupa ülkelerindeki fiyat artışlarına ait rakamlar verilmektedir.

AVRUPA ÜLKELERİNDE FİYAT ARTIŞLARI

(Endeks 1970=100)

	Tüketici Fiyatları			Gıda Maddeleri			Ücretler		
	Endeks	% Artış 3 ayda	Yılda	Endeks	% Artış 3 ayda	Yılda	Endeks	% Artış 3 ayda	Yılda
Almanya	126	+ 2	+ 6	123	+ 2	+ 4 1/2	147	+ 5 1/2	+ 11 1/2
Fransa	124	+ 4	+ 13 1/2	138	+ 3	+ 13	152	+ 3 1/2	+ 15 1/2
İngiltere	147	+ 6	+ 16	162	+ 3	+ 17 1/2	165	+ 6 1/2	+ 17
İtalya	144	+ 5	+ 17	137	+ 6	+ 14	179	+ 4	+ 25
Hollanda	136	+ 3	+ 8 1/2	127	+ 3	+ 8	160	+ 6	+ 16 1/2
Belçika	132	+ 5	+ 12 1/2	126	+ 4	+ 5	154	+ 3 1/2	+ 18 1/2
Danimarka	139	+ 3	+ 14	142	+ 2	+ 12	168	+ 6	+ 25
İrlanda	148	+ 3	+ 13 1/2	149	+ 4	+ 11 1/2	168	+ 2 1/2	+ 20

Kaynak: Economist, Ağustos 17, 1974

Dünya Fiyatları ve Türkiye Toptan Eşya Fiyat Endeksleri

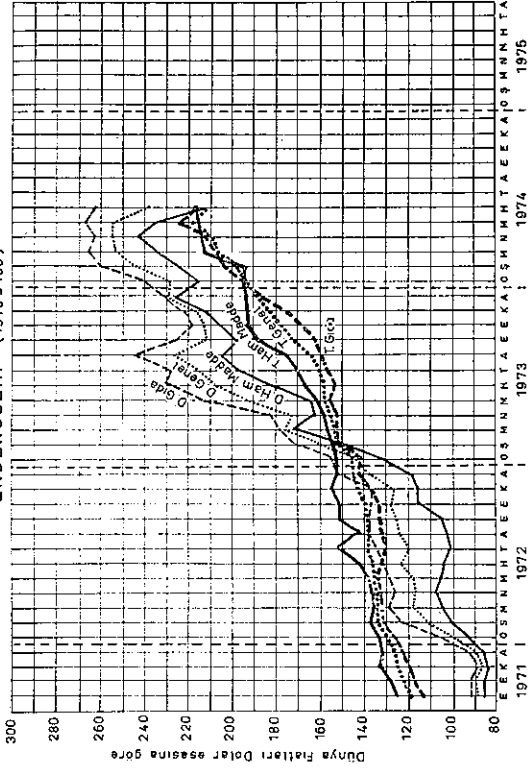
1970 yılı toptan eşya fiyatları (100) kabul edilmek üzere hazırlanan dünya fiyatları ve Türkiye toptan eşya fiyatları endeksleri 1973 yılı başında (145) dolayında birbirine yaklaşmış ve 1973 yılı içinde dünya toptan eşya fiyatları süratle Türkiye fiyatlarının üzerine çıkmıştır. Fakat bu gelişme uzun süre devam etmemiş, 1974 yılı mart ayından başlamak üzere açık tekrar kapanmaya başlamıştır.

1973 yılında Türkiye'nin eline geçen mukayeseli avantaj 1974 yılının ikinci yarısında kaybolmak üzeredir. Dünya fiyatları Türkiye fiyatlarının tekrar altına düşmektedir.

1974 yılında dünyada tarımsal üretimin çok iyimser olan ilk tahminlerin biraz gerisinde olduğu belirtilmektedir. Özellikle ABD nde Mısır ve Soya üretiminin 1973 yılının gerisinde buğday üretiminin ilk tahminlerin biraz gerisinde olması tehlikesinden söz edilmektedir. Bu gelişmelerin önümüzdeki dönemde gıda maddeleri endeksine nasıl yansıtacağı henüz bilinmemektedir.

Kapalı bir ekonomi düzeninden uzaklaşmakta olan Türkiye'nin dünya fiyatlarındaki gelişmelerden gün geçtikçe daha büyük ölçüde etkilenmekte olduğu ortadadır. Dünya fiyatlarındaki bu gelişmeler özellikle ihracat gelirlerimizi ve olanaklarımızı büyük ölçüde olumsuz yönde etkileyecek niteliktedir.

DÜNYA FİATLARI VE TÜRKİYE TOPTAN EŞYA FİAT ENDEKSİLERİ (1970 = 100)

Dernekten Haberler

Ağustos ayı başında TÜSİAD tarafından hazırlanan iki çalışma ilgililerin istifadesine sunulmuştur.

Bu çalışmaların biri Kıbrıs hakkında toplu bilgileri vermektedir. Kahraman Silâhlı Kuvvetlerimizin başarılı barış harekâtı ile ön plâna çıkan Kıbrıs'ın ekonomik ve sosyal durumu hakkında bilgiler bir araya getirilmiştir.

İkinci çalışma «1974 Yılıının İlk Yarısında Türk Ekonomisi» adını taşımaktadır. Bu çalışmada TÜSİAD'ce yayınlanmakta olan dörder aylık «Ekonomik Konjonktür Raporları»na ek olarak, 1974 yılının özel koşulları da dikkate alınarak ilk altı aylık ekonomik durumun değerlendirilmesi ve yılın ikinci yarısına ilişkin uygulamalar için politika önerileri getirilmesinde yarar görülmüştür.

Her iki çalışma 8 Ağustos 1974 tarihinde hükümet üyelerine ve sorumlu kamu kuruluşlarına intikal ettirilmiş, 22 Ağustos 1974 tarihinde ise Dernek Yönetim Kurulu Başkanı Feyyaz Berker'in yazılı bir beyanatı ile birlikte basına dağıtılmıştır.

EYLÜL 1974

P. ertesi 2

Salı 3

Çarşamba 4

Perşembe 5

Cuma 6

C. ertesi 7

P. ertesi 9

Salı 10

Çarşamba 11

Perşembe 12

Cuma 13

C. ertesi 14

P. ertesi 16

Salı 17

Çarşamba 18

Perşembe 19

Cuma 20

C. ertesi 21

P. ertesi 23

Salı 24

Çarşamba 25

Perşembe 26

Cuma 27

C. ertesi 28

P. ertesi 30